

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

**CİNSİYET EŞİTLİĞİ ODAĞINDA
GELECEĞİN İNSANA YAKIŞIR İŞLERİ
YAKLAŞIMININ DESTEKLENMESİ İÇİN
TEKNİK YARDIM PROJESİ**

CİNSİYETİN ANA AKIMLAŐTIRILMASI REHBERİ

İNSAN KAYNAKLARININ
GELİŞTİRİLMESİ
PROGRAM OTORİTESİ

T.C. ÇALIŞMA VE
SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI

WEglobal

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

**CİNSİYET EŞİTLİĞİ ODAĞINDA
GELECEĞİN İNSANA YAKIŞIR İŞLERİ
YAKLAŞIMININ DESTEKLENMESİ İÇİN
TEKNİK YARDIM PROJESİ**

CİNSİYETİN ANAAKIMLAŞTIRILMASI REHBERİ

İNSAN KAYNAKLARININ
GELİŞTİRİLMESİ
PROGRAM OTORİTESİ

WEglobal

**T.C. ÇALIŞMA VE
SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI**

Bu projeyi destekleyen Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir.

CİNSİYETİN ANAAKIMLAŞTIRILMASI REHBERİ

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	5
REHBERİN AMACI.....	7
TEMEL KAVRAMLAR.....	7
CİNSİYET ANAAKIMLAŞTIRILMASININ TANIMI.....	8
CİNSİYETİN ANAAKIMLAŞTIRILMASINA YÖNELİK ULUSLARARASI TAAHHÜTLER.....	9
DİL KULLANIMINDA CİNSİYET ÖNYARGILARINA DAİR UYGULAMALI ÖRNEKLER	10
KALIP YARGILAR HAKKINDA BİRKAÇ SÖZ	11
CİNSİYETİN POLİTİKA OLUŞTURMA SÜRECİNE DAHİL EDİLMESİ....	14
TEORİNİN PRATİĞE DÖNÜŞTÜRÜLMESİ	17
ÖZET.....	28
KAYNAKÇA.....	30

REHBERİN AMACI

Bu rehber, cinsiyetin her türlü politikaya entegre edilmesini amaçlayan anaakımlaştırma kavramına ilişkin temel bir anlayışın yanı sıra uygulamada kullanılmak üzere bir yol haritası sunmaktadır. Bu Rehberde mevcut birçok referans belgeden yararlanılmış olup cinsiyet konusunun yeni politika ve stratejilerin tasarımına yerleştirilmesini sağlamak amacıyla politika yapımcılar için pratik, hızlı ve uygulanabilir bir kılavuz sunulması amaçlanmıştır.

TEMEL KAVRAMLAR

Cinsiyet eşitliği, bireylerin hak, sorumluluk ve fırsatlarının erkek ya da kadın olarak doğmalarına bağlı olmadığını ifade etmektedir. **Cinsiyetin anaakımlaştırılması** kendi başına bir politika olmamakla birlikte, toplumda cinsiyet eşitliğine ulaşmaya yönelik bir **strateji** ve bir **araç** niteliğindedir. Cinsiyet anaakımlaştırması sayesinde politikalar- kadınlar, erkekler, kız çocukları ve erkek çocukları- tüm vatandaşların ihtiyaçlarına daha etkin bir şekilde yanıt verir. Başarılı bir cinsiyet anaakımlaştırılması stratejisi geliştirilmesi için ön şart cinsiyet eşitliğine yönelik siyasi bir taahhüt ve **uyumlu bir yasal çerçevedir**. Bu stratejide yer alacak somut hedef ve amaçların ortaya konmasının yanı sıra **açık bir eylem planı** da yapılmalıdır.

Günümüzde, dengesizlikleri ve eşitsizlikleri gidermeye yönelik çabalara rağmen, küresel ölçekte kadınlar iş dünyasında küresel yeterince temsil edilmemektedir. Bir örnek ile açıklamak gerekirse, Fortune 500 şirketlerinin yönetim kurulu üyelerinin %25'inden daha azı kadındır. Cinsiyetin anaakımlaştırılması, kadın sorunlarına ve cinsiyet eşitliğine dikkat çekmeyi ve bunları tüm toplumsal ve ekonomik alandaki politikalara eklemeyi hedeflemektedir. Fortune 500 araştırması, “cinsiyet anaakımlaştırma” uygulamalarını temel politika işlevi olarak benimsemiş ülkelerde bile hala devam eden bir çalışma alanı olduğunu ve tam eşitlik idealine ulaşılması için gidilecek uzun bir yol olduğunu göstermektedir.

Kadınların güçlenmesi, kadınların kendi hayatları üzerinde güç ve denetim kazanması olarak ifade edilmektedir. Cinsiyet eşitliğine ulaşmada başka bir önemli strateji de budur. Dolayısıyla, cinsiyet anaakımlaştırılması ve kadınların güçlenmesi, birbirini tamamlayan iki stratejidir. Bir kuruluşta cinsiyetin anaakımlaştırılmasına yönelik adımların uygulanması, hedeflenen faaliyetlere artık ihtiyaç duyulmadığı anlamına gelmemektedir. Kadınların

Bu projeyi kapsadığı Avrupa Komisyonu tarafından finanse edilmiştir.

CİNSİYETİN ANAAKIMLAŞTIRILMASI REHBERİ

güçlenmesine yönelik çabalar, cinsiyet anaakımlaştırma çalışmalarıyla birlikte sürdürülmelidir. Cinsiyet anaakımlaştırma faaliyetleri, kadınların güçlenmelerini sağlayacak şekilde yürütülmelidir.¹

CİNSİYET

ANAAKIMLAŞTIRILMASININ TANIMI

Birleşmiş Milletler (BM), cinsiyetin anaakımlaştırılmasını şu şekilde tanımlamaktadır:

“...tüm alanlarda ve her seviyede mevzuat, politikalar ve programlar da dâhil olmak üzere planlanan her türlü eylemin kadınlar ve erkekler üzerindeki etkilerini değerlendirme sürecidir. Hem kadınların hem de erkeklerin ilgi ve tecrübelerinin tüm siyasi, ekonomik ve toplumsal alanlardaki politikaların ve programların tasarlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesinin bir parçası haline getirerek kadınların ve erkeklerin eşit faydalar elde etmesini ve eşitsizliğin sürekli kılınmamasını amaçlar. Nihai hedef cinsiyet eşitliğini sağlamaktır.”²

Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü'ne (EIGE) göre cinsiyet anaakımlaştırılmasının **iki ana boyutu** vardır. Bunlar **i)** cinsiyet perspektifinin farklı politikaların içeriğine dahil edilmesi ve **ii)** söz konusu politika alanında kadın ve erkeklerin temsil edilmesi konusunun ele alınmasıdır.

Cinsiyete duyarlı içerik, kadınların ve erkeklerin politika tedbirlerinden nasıl fayda sağlayacağını daha iyi anlamak için cinsiyetin politika tedbirlerinin içeriğiyle bağlantısını kurmaktadır. Cinsiyete duyarlı içerik, kadın erkek tüm vatandaşların ihtiyaç ve çıkarlarının eşit oranda ele alınmasını sağlar. Cinsiyet eşitsizlikleri tespit edilirken, cinsiyete dayalı kalıp yargıların ve geleneksel cinsiyet rollerinin etkisinin göz önünde bulundurulması da önem taşımaktadır. Örneğin eğitim alanında, cinsiyet kalıp yargıları kız ve erkek çocukların eğitim için seçtikleri konuları ve gelecekteki kariyer seçimlerini etkileyebilmekte, aynı zamanda kadın ve erkekler arasında mesleki ayrıma neden olabilmektedir.

Yine eğitim alanında, kadın ve erkek öğretmenlerin oranlarına ve karar alma pozisyonlarındaki kadın ve erkek oranlarına bakılması önemlidir. Kadınların

¹ UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) Cinsiyetin Anaakımlaştırılması Daha Kolay: Program Personeli El Kitabı

² 1997 Ekonomik ve Sosyal Konsey Raporu. Birleşmiş Milletler, 1997

Bu projeyi destekleyen Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti Bakanlıklarına teşekkür ederiz.

CİNSİYETİN ANAAKIMLAŞTIRILMASI REHBERİ

DİL KULLANIMINDA CİNSİYET ÖNYARGILARINA DAİR UYGULAMALI ÖRNEKLER

Dil yalnızca düşünce şeklimizi değil, aynı zamanda dinleyici veya okuyucuların düşünce biçimini şekillendirerek onların inanış ve davranışlarını etkilemektedir. Dil kullanımı, aşağıdaki örneklerde gösterildiği gibi cinsiyet ayrımcı ve cinsiyet ayrımı gözetmeyen olarak ayrılabilir:

Cinsiyet Ayrımcı Dil	Cinsiyet Ayrımı Gözetmeyen Dil
İnsanoğlu	İnsanlık
Adamlar - Adam	İnsanlar
Adam akıllı	Doğru düzgün
Karı, Koca	Eş
İşinin eri	İşinin ustası
Hanım hanımcık	Kibar
Baba ocağı	Aile evi/memleket/yurt
İş kadını, iş adamı	İş insanı
Kadın işi/Erkek işi	İş
Kadın başına	Tek başına
Host-hostes	Uçuş görevlisi
Bayan	Kadın*

*Türkçede cinsiyete duyarlı olmayan dil kullanımının klasik bir örneği, aynı bağlamda bir erkeğe 'erkek' diye hitap edilirken, bir kadına 'kadın' yerine 'bayan' diye hitap edilmesidir.

Cinsiyet ayrımı gözetmeyen dil, cinsiyete özgü değildir ve kadın veya erkeklere atıfta bulunmadan insanları genel olarak değerlendirmektedir. Ccinsiyet körü dil olarak da bilinmektedir.

Cinsiyet ayrımcı dil ise nötr dilin tam tersidir. Kalıp yargıları besleyen veya kadınları ya da erkekleri küçük düşüren, yok sayan kelimeler, ifadeler

Bu projeyi destekleyen Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir.

CİNSİYETİN ANAAKIMLAŞTIRILMASI REHBERİ

ve/veya başka dilsel özellikleri içermektedir. En aşırı haliyle cinsiyetlere değer, saygınlık, doğruluk ve saygı açısından eşit davranmaz. **Cinsiyetçi dil**, cinsiyet ayrımcı dil ile aynı anlamdadır. Ancak insanların terimleri kullanma şekliyle ilgili ince bir fark vardır: Cinsiyetçi dil genellikle kullanıcının aşağılayıcı olmayı amaçladığı dil olarak görülmektedir.⁴

Dolaylı cinsiyet ayrımcılığı, kalıplaşmış rol ve önyargıları güçlendirir; örneğin “kadının yeri evidir, ailesine bakmakla yükümlüdür”, gibi. Bir iş ilanında ‘... alanında çalışmak üzere tam zamanlı dağıtım yapacak erkek adaylar arıyoruz’ ifadesi, bu işin yalnızca bir erkek tarafından yapılabileceğini, çünkü bir kadının araç kullanma ihtimalinin daha düşük olduğunu ve kadının ailevi sorumluluklarından dolayı iş için müsait olmayacağını ima etmektedir. Aynı sebeple, kadınlar sıklıkla makine teknisyeni, operatör, elektrik teknisyeni veya geleneksel olarak erkeklerin yaptığı başka işler için aday olarak kabul edilmezler. Buna karşılık erkeklerin de çocuk bakma, ev işi ve ofis temizliği gibi geleneksel olarak kadınların yerine getirdiği işlere yaptıkları başvurular değerlendirme dışı bırakılabilmektedir.

KALIP YARGILAR HAKKINDA BİRKAÇ SÖZ

Kalıp yargılar, bir imgenin toplumdaki insanların tamamına genellenmesidir. Cinsiyete ilişkin kalıp yargılar, kadınlara ve erkeklere cinsiyetlerine göre özellikler atfeder ve roller belirler. Cinsiyete ilişkin kalıp yargılar çoğunlukla aşağıdaki şekillerde görülür:

- Bir mesleğin tüm mensuplarının ortak bir cinsiyeti paylaştığı varsayılmaktadır; örneğin tüm mühendislerin erkek, tüm sekreterlerin kadın, tüm doktorların erkek ve tüm hemşirelerin kadın olduğunun varsayılmaktadır.
- Bir cinsiyetin tüm mensuplarının ortak bir özelliği paylaştığı varsayılmaktadır (‘tüm kadınlar alışveriş yapmayı sever’, ‘erkekler ağlamaz’).

İnsanların kalıplaştırılmasını önlemek zor olabilmektedir. ‘İngilizler daima naziktir’, ‘tüm Fransızlar yemek yemeyi sever’ veya ‘İtalyanlar çok kötü sürücülerdir’ diyerek genelleştirmek kolaydır; bunlar dilbilimsel açıdan kısa

⁴ https://eige.europa.eu/sites/default/files/20193925_mh0119609enn_pdf.pdf

Bu projeye Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından destek sağlanmıştır.

CİNSİYETİN ANAAKIMLAŞTIRILMASI REHBERİ

ifade şeklidir. Ancak cinsiyete uygulandığında kalıp yargılar gerçek bir sorun halini alabilmektedir. ‘Kadınlar erkekler kadar pratik değildir’ demek, öyle bir ortam yaratabilir ki, kız çocukları böyle bir ortamda gerçekten de o kadar pratik olmayabileceklerini varsayarak büyüyüp gelecekte yaptıkları seçimleri sınırlandırabilirler. Dolayısıyla Türkiye’de çok daha az sayıda kadının teknik kurslara kaydolması pek de şaşırtıcı sayılmamaktadır. Geleceğin işlerinin daha çok mühendislik ve bilgi-iletişim teknolojileri alanlarına odaklanması olasılığı dikkate alındığında bu sağlıklı bir durum değildir.

Bu projeyi destekleyen Avrupa Birliği'dir.

CİNSİYETİN ANAAKIMLAŞTIRILMASI REHBERİ

CİNSİYETİN POLİTİKA OLUŞTURMA SÜRECİNE DAHİL EDİLMESİ⁵

Cinsiyetin anaakımlaştırılması, tüm politika sektörlerinde açıkça bir cinsiyet boyutu oluşturmaktadır. Cinsiyet eşitliği artık 'ayrı bir sorun' olarak görülme yerine tüm politika ve programlar açısından bir ilgi alanı haline gelmiştir. Ayrıca cinsiyetin anaakımlaştırılması yaklaşımı kadınlara diğerlerinden ayrı olarak bakmaz, her ikisini de gelişme sürecinin aktörleri ve faydalanıcıları olarak görür.

Kadınlar ve erkeklerin hayatta farklı deneyimleri vardır ve kamusal hayattaki ihtiyaçları da farklılık göstermektedir. Cinsiyet anaakımlaştırılması, kamu politikalarının kadın, erkek, kız çocukları ve erkek çocukları fark etmeksizin tüm vatandaşların ihtiyaçlarına daha etkili bir biçimde karşılık vermesini sağlamaktadır. Cinsiyet anaakımlaştırılması, kamu müdahalelerini daha etkili hale getirir ve eşitsizliklerin sürdürülmemesini sağlar.

Uygulamada cinsiyetin anaakımlaştırılması, herhangi bir noktayı gözden kaçırmadığınızdan emin olmak için sorulardan oluşan bir kontrol listesinin gözden geçirilmesini içerir. Sınırlı kaynakların en iyi hangi yöne çevrilmesi gerektiğini görebilmeniz için **doğru soruların sorulması gerekmektedir**. Cinsiyetin anaakımlaştırılması, cinsiyet eşitliğine en etkili ve verimli şekilde ulaşılması için gerekli bir süreçtir.

⁵http://www.undp-aciad.org/publications/other/undp/gender/RBEC_GM_manual.pdf.

Bu projeyi Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti
birlikte finanse etmektedir.

CİNSİYETİN ANAAKIMLAŞTIRILMASI REHBERİ

VAKA ÇALIŞMASI 2: ŞİLİ’NİN DOĞUM SONRASI EBEVEYN İZİNİ HAKKINDAKİ KANUNU

- ✓ Latin Amerika’da kadınlar çocukluk döneminden itibaren bakım veren olarak kabul edilir; bu durum kadınları eğitim ve istihdam süreçlerinin dışında bırakarak onlara sosyal korumanın bulunmadığı bir gelecek yaratmaktadır.
- ✓ Şili, çalışanlar arasında müşterek bakımı desteklemek amacıyla modern iş mevzuatı düzenlemelerini uygulamaya koymuştur: 20545/2016 sayılı Kanun, doğum sonrası annelik ve babalık izniyle ilgili kurallarda değişiklik yapmaktadır.
- ✓ Gerçekleştirilmeye çalışılan amaçlar: kadınların çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmesi; bakım güvencesinin daha fazla kadın çalışana ulaşacak şekilde genişletilmesi; babaların çocuklarının bakımında daha aktif olarak yer almalarına olanak tanınmasıdır.
- ✓ Devlet, ortak sorumluluk hakkının garantörü haline gelmiş ve bunu sağlamaya yönelik çerçeve ve mekanizmaları düzenlemiştir.
- ✓ İşletmeler, yönetmeliklere uyma ve kalite standartlarında özel hizmetler sunma mecburiyetinde olup aksi halde para cezalarıyla karşılaşır.
- ✓ Sivil toplum politika izleme sürecine dahil olmaktadır.

VAKA ÇALIŞMASI 1: BİRLEŞİK KRALLIK İŞE ALIM KANUNLARI

- ✓ İşgücü piyasasına daha fazla katılımı teşvik etmek amacıyla Birleşik Krallık, zaman içinde bir dizi kanun çıkarmıştır; 2010 tarihli Eşitlik Yasası da bu kanunlar arasında yer almaktadır.
- ✓ Bu Kanun kapsamında işverenlerin açık işler için ilan verirken veya mülakat yaparken cinsiyet, yaş veya fiziksel kabiliyet göre ayrımcılık yapmaları yasaktır: bu yasağa uymamaları halinde katı para cezaları ile karşılaşabilmektedirler.
- ✓ Mülakat sürecinde izlenecek ilke, bir erkeğe sorulmayacak hiçbir sorunun bir kadına da sorulmamasıdır; örneğin ‘evli misiniz?’, ‘çocuğunuz var mı?’, ‘siz isteyken çocuklarınıza kim bakıyor?’, ‘aile kurmayı düşünüyor musunuz?’.
- ✓ Bir kadın (veya engelli bir kişi ya da yaşça daha büyük bir aday) mülakattaki soruların ayrımcı olduğunu düşünürse, ilgili şirkete/kuruluşa iş mahkemelerinde dava açma ve maddi tazminat talep etme hakkına sahiptir.

Bu projeyi Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti
birlikte finanse etmektedir.

CİNSİYETİN ANAAKIMLAŞTIRILMASI REHBERİ

VAKA ÇALIŞMASI: BREZİLYA’NIN EMEKLİLİK PLANI

- ✓ Latin Amerika’da ileri yaştaki yetişkinler arasında kadınlar çoğunluktadır, ancak birkaç istisna haricinde emekli nüfus arasında yetersiz oranda temsil edilmektedirler. Brezilya 1999 yılından beri pozitif ayrımcılıkta öncü olmuştur.
- ✓ Brezilya, sosyal güvenliği herkes için hak olarak kabul etmiş ve sosyal güvenlik yardımlarının asgari ücretten daha düşük olmasını sağlamıştır. Ayrıca kırsal kesimde çalışan kadın işçileri (önceden sosyal güvenlik yalnızca ailenin başındaki erkekleri kapsıyordu) ve ev hizmetlerinde çalışan işçileri zorunlu olarak sigorta kapsamına almıştır.
- ✓ Sonuçta ortaya çıkan emeklilik sistemi, belirlenmiş katkı payları olan Pay-As-You-Go planıdır (Kullandıkça Öde Emeklilik Planı). Bu sistemde kişiler yaştan haddinden (kadınlar ve erkekler için hala farklıdır) veya emeklilik planında ödenen katkı payı süresine göre emekli olabilmektedir.
- ✓ Eşitsizlikleri telafi etmeye yönelik pozitif ayrımcı bir tedbir olarak, kadınların 5 yıl daha az süreyle katkı payı ödemesi gerekmektedir.
- ✓ Genel usulde sigorta yardımları hesaplanırken bir emeklilik faktörü uygulanmaktadır. Katkı payı dönemine bağlı emekliliklerde bu zorunlu bir hesap formülü olup cinsiyet ayrımı gözetmeyen bir mortalite tablosu kullanılmaktadır.
- ✓ Yaş haddinden emeklilik söz konusu olduğunda, faydalanıcının istemesi halinde emeklilik faktörü uygulanabilmektedir. Emekli aylığı hesaplanırken kullanılan referans değer, en iyi aya ait aylık kazancın (son veya son birkaç aya ait kazancın değil) %80’idir; bu özellikle de doğum izni süresince kazanç kaybı yaşamış kadınlar açısından önem taşımaktadır.

Bu projeyi kapsadığı tüm Türkiye Cumhuriyeti sınırlarında uygulanabilir.

TEORİNİN PRATIĞE DÖNÜŞTÜRÜLMESİ

Rehberin bu bölümü, cinsiyeti anaakımlaştırma sürecini **10 adıma** ayırmaktadır. Araçlar, kontrol listeleri ve çalışmalar yardımıyla her adım açıklanmış ve politika hazırlama süreciyle bağdaştırılmıştır. Her adımda cevaplanacak ve cinsiyetin anaakımlaştırılması süreci boyunca rehberlik edecek bazı sorular aşağıda yer almaktadır. Bu adımlar, cinsiyet anaakımlaştırma teorisinin pratiğe dönüştürülmesine yardımcı olur. Bu rehberin tamamı, hangi işlemleri uyguladığınızı ve ek olarak hangi işlemleri uygulamanız gerektiğini belirlemeye yönelik bir **kontrol listesi** olarak görülebilir.

1. Adım. Paydaşlara yönelik Anaakımlaştırma Yaklaşımı - İlk Sorular

İlk adımda paydaşlarınızı tespit etmeniz gerekmektedir. Paydaşlar ve paydaşların cinsiyet konularına olan yaklaşımları, politikanızın veya projenizin sonucunu belirleyecektir. Bu amaçla 4 temel soru sormanız gerekmektedir:

- *Paydaşlar kimler?*
- *Paydaşlar arasında “cinsiyet perspektifine” sahip kişi veya gruplar yer alıyor mu?*
- *Politika geliştirme sürecine dahil olan kurumlar arasında cinsiyet dengesi bulunuyor mu?*
- *Cinsiyet uzmanlığı nerede mevcut?*

Cinsiyet anaakımlaştırması için ‘cinsiyet’ paydaşlarını tespit etmeniz ve politika ya da proje döngüsüne paydaşları dahil etmeniz gerekmektedir. Birden fazla paydaşın bulunması hesap verebilirliği artıracak olup onların farklı görüşleri ‘güçler ayrılığı’ sağlayacak ve farklı görüşlerin müzakere edilmesiyle daha iyi politikaların geliştirilmesi sağlanacaktır. Paydaşlarınız cinsiyet perspektifine sahip değilse ve cinsiyetle ilgili kaygıları politika geliştirme sürecine dahil etme konusunda isteksizse, onları bunun önemine ikna etmeniz ve cinsiyetin politikaya yerleştirilmesine yönelik gerekçeleri sunmanız gerekecektir.

Politika geliştirme ekibiniz eşit sayıda kadın ve erkekten oluşmalıdır. Paydaşlar arasında ve politika oluşturma ekibinde cinsiyet dengesizliği mevcutsa, kadın veya erkek fark etmeksizin yetersiz temsil edilen gruptan

Bu projeyi eşitlikçi ve eşitlikçi Cumhuriyet için geliştiriyoruz.

CİNSİYETİN ANAAKIMLAŞTIRILMASI REHBERİ

daha fazla kişiyi dahil etmeniz gerekmektedir. Aksi halde politika geliştirme sürecinde kadınlar ve erkeklerin farklı ihtiyaç ve görüşlerinin yansıtılması oldukça zor olacaktır.

Cinsiyet uzmanlığına sahip paydaşlar, cinsiyetin anaakımlaştırılması için uygun giriş noktalarını tespit etmenize ve proje ve politika geliştirme döneminde anaakımlaştırma yaklaşımı uygulamanıza yardımcı olacaktır. Cinsiyet uzmanlığı kurum içinde olabilir, ancak kurum dışı uzmanlıktan faydalanılması da düşünülebilir.

2. Adım. Cinsiyet Anaakımlaştırma Gündemi - Sorun Tespiti

Bu adımda temel kalkınma sorununu tespit etmeniz gerekmektedir. Sorulacak uygun sorular şunlardır:

- *Proje veya politikanızın konusu nedir?*
- *Bu konu kadın ve erkekleri farklı yönde etkiliyor mu?*

Gerekli cinsiyeti anaakımlaştırma girişimlerini tespit etmek ve gerekçelendirmek amacıyla konunun cinsiyet perspektifinden incelenmesi gerekmektedir.

Kadınlar ve erkekler belirli bir kalkınma konusundan farklı şekilde etkileniyorsa, bu farklılıkların incelenmesi gerekmektedir. Cinsiyet analizi, konunun cinsiyet boyutunun açıklığa kavuşturulmasında hayati önem taşıyan bir kısımdır.

CİNSİYET ANALİZİ

Cinsiyet analizi, müdahalelerinizin cinsiyet eşitliğinin ve toplumda adil beşeri kalkınmanın geliştirilmesine gerçekten katkıda bulunup bulunmadığını anlamana imkân tanımaktadır. Cinsiyet anaakımlaştırma sürecinin her aşamasında cinsiyet analizi gerçekleştirmeniz gerekmektedir:

Bir proje/politika belgesi yazarken:

- ✓ Teklif edilen proje/politika, mevcut cinsiyet eşitsizliklerini derinleştirecek mi?
- ✓ Teklif edilen proje/politika, mevcut cinsiyet eşitsizliklerine karşı mı çıkıyor?
- ✓ Cinsiyet perspektifini güçlendirmek için hangi seçeneklerin dikkate alınması gerekiyor?

Projeyi/politikayı izlerken:

- ✓ Uygulama süreci cinsiyet açısından adil mi?
- ✓ Proje tasarımında cinsiyet eşitliği hedeflerine yönelik herhangi bir ilerleme var mı?

Ortaya çıkan herhangi bir cinsiyet sorununu değerlendirirken:

- ✓ Cinsiyet eşitliği hedeflerine ne ölçüde ulaşılmıştır?
- ✓ Projenin/politikanın herhangi bir şekilde beklenmeyen veya kasıtsız cinsiyetçi etkisi oldu mu?

Cinsiyetin anaakımlaştırılması sürecinde olduğu gibi cinsiyet analizi de doğru soruların sorulması ve cevaplanması ile ilgilidir. Cinsiyet rolleri, ilişkileri ve eşitliğine ilişkin temel kuramlardan beslenmesi dolayısıyla cinsiyet analizi diğer araştırma veya analizlerden farklılık göstermektedir. Temel cinsiyet teorilerinin uygulanması, cinsiyet analizi çerçeveleri olarak bilinen **özel analitik araçlarla** desteklenmektedir. Bu araçlardan bazıları aşağıda verilmektedir:

- Harvard Analiz Çerçevesi,
- Kalkınma Planlama Birimi (DPU) Çerçeveleri Cinsiyet Analizi Matrisi (Moser Çerçevesi, Levy Çerçevesi),
- Longwe Eşitlik ve Güçlendirme Çerçevesi,
- Kapasite ve Kırılganlık Çerçevesi (CVA),
- İnsan Odaklı Çerçeve,
- Sosyal İlişkiler Çerçevesi.

(Bunların birçoğu Rehber'in kaynakça bölümünde verilmiştir).

Bu projeyi kapsadığı süre boyunca Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

CİNSİYETİN ANAAKIMLAŞTIRILMASI REHBERİ

2. adımda, ilgilendiğiniz politika alanındaki cinsiyet konularını tespit etmeniz gerekmektedir (cinsiyet merceğinden bakmaya başlamak).

3. Adım. Cinsiyet Eşitliğine Doğru İlerleme - amaç Nedir?

Politika veya projenizin konusunun tespit edilmesinin ardından hedefinizi belirlemeli ve şu soruları sorarak amacınızın cinsiyete duyarlı olduğundan emin olmalısınız:

- *Amacınız cinsiyete göre ayrılaştırılmış mı?*
- *Amaç, cinsiyet eşitliğini iyileştirmeye yönelik daha kapsamlı bir taahhüdü içeriyor mu?*

Kadınlar ve erkeklerin farklı ihtiyaçları varsa, o halde politika veya projenin hedefinin hem kadınların hem de erkeklerin ihtiyaçlarını karşılaması gerekmektedir. Bunlar, hem kadınların hem de erkeklerin ihtiyaçlarını karşılayan “düzeltici hedefler”dir.

Politika ve projenin amacı ayrıca cinsiyet eşitliği ışığında da incelenmelidir. Kurumları, yapıları veya ilkeleri oluşturan unsurların fiili cinsiyet eşitliğine engel oluşturması halinde amaçlar bu unsurları ele almalıdır. Bunlar ise, cinsiyet eşitliğine ulaşmak amacıyla kurumları ve yapıları değiştiren “dönüştürücü amaçlardır”dır. Amaçlar, hedeflere ve stratejilere dönüşecek, sonrasında siz de somut politika müdahaleleri geliştireceksiniz.

4. Adım. Durumu Haritalama - Elimizde Hangi Bilgiler Var?

İlgili politika alanı hakkındaki bilgi seviyenizi değerlendirmek için mevcut durumu haritalamanız gerekmektedir. Haritalama çalışması, politika alanı hakkında ve aynı sektör ya da politika alanında daha önceki, devam eden ve planlanan müdahaleler hakkında ‘ne bildiğinizi’ ve ‘ne bilmediğinizi’ tespit etmenize yardımcı olmaktadır.

Durumun haritalanması, cinsiyetin anaakımlaştırılması perspektifine nerelerde gerek duyulduğunu gösterecektir: cinsiyet perspektifini dahil etmek için mevcut politikalarda değişiklik yapılmasına ihtiyaç duyulabilir veya yeni politikaların geliştirilmesi gerekebilir. Ayrıca ilgili politika alanına ilişkin mevcut bilgi seviyenizdeki eksikliklerin hangi noktalarda bulunduğunu tespit etmeye yarar.

✓ Haritalama Çalışması

Bu projeyi kapsadığı ulusal ve yerel yönetimleri tanımladığımızı belirtelim.

CİNSİYETİN ANAAKIMLAŞTIRILMASI REHBERİ

Bu çalışma, gerekli araştırmaları yürüterek, fakat “tekerleğin yeniden icat edilmesinden” kaçınarak eksiklikleri gidermenize yardımcı olmaktadır. Hâlihazırda yapılmış olan araştırma ve çalışmaları gözden geçirmeniz gerekmektedir. Olası politika çözümleri veya müdahaleleri önermek yerine cinsiyetin anaakımlaştırılmasını sağlamak amacıyla kullanmanız gereken “araçları” anlamınıza yardımcı olacaktır (Örneğin; resmi evraklar, hükümet politikası ve mevzuatı, araştırma raporları, göstergeler, STK faaliyetleri).

✓ Cinsiyet Perspektifinden Politika İncelemesi

Durum haritalandıktan sonra, mevcut kamu politika ve programlarının cinsiyete duyarlılığını değerlendirmek üzere, cinsiyet perspektifinden derinlemesine bir politika incelemesi gerçekleştirilmelidir. Politika incelemesi için üç soru sormanız gerekmektedir:

- Cinsiyet eşitliğinin ulusal (bölgesel ve yerel) seviyede artırılmasına yönelik bir siyasi irade beyanı var mıdır?
 - ✓ Hükümetin cinsiyet eşitliği taahhüdünü belirten bir politika belgesi (ulusal, bölgesel veya yerel) önemli nitelikte bir belgedir. Böyle bir belge, sektörel politikalarda cinsiyetin anaakımlaştırılması için gerekçe sağlayacaktır. Dolayısıyla hükümetin cinsiyet eşitliği taahhütlerini incelemeniz, sonrasında da cinsiyetin anaakımlaştırılmasını yerine getirmek üzere kimin görevlendirildiğini ve bunun nasıl gerçekleştirileceğini belirlemeniz gerekmektedir.
- Bakanlıkların veya daire başkanlıklarının cinsiyetin anaakımlaştırılmasına yönelik özel politikaları var mı?
 - ✓ Cinsiyet eşitliği taahhüdü açısından ilgili politika belgelerini (Bakanlık seviyesinde veya Sektörel seviyede) inceleyin. Cinsiyetin anaakımlaştırılmasını yerine getirmek üzere kimin görevlendirildiğini ve bunun nasıl gerçekleştirileceğini kontrol edin; somut amaç, hedef ve başarı göstergeleri olup olmadığına bakın.
- Sektör veya politika alanındaki politikalar cinsiyet perspektifini yansıtıyor mu?
 - ✓ Cinsiyete duyarlılıklarını değerlendirmek amacıyla belirli bir sektör veya politika alanındaki tüm politika ve programları inceleyin.

✓ Cinsiyet Perspektifinden Mevzuat İncelemesi

Bu projeyi kapsadığı Türkiye Cumhuriyeti sınırlarında yürürlükte.

CİNSİYETİN ANAAKIMLAŞTIRILMASI REHBERİ

Mevcut kanun ve yönetmeliklerin cinsiyete duyarlılığını değerlendirmek üzere bir mevzuat incelemesi de yapılmalıdır. Bu inceleme, hem hukuki hem de cinsiyet alanlarından uzman bir kişiden hizmet alınarak yaptırılabilir.

(Cinsiyetle ilgili farklı öz değerlendirme anketlerine, bu Kılavuz İlkelerin Kaynakça bölümünde yer alan Cinsiyet Değerlendirme Aracından ulaşılabilir (sayfa 30, 46, 72)).

5. Adım. Kapsamı Daraltma - Araştırma ve Analiz

Mevcut durumun haritalanmasından ve cinsiyetin anaakımlaştırılmasına hangi noktalarda gerek duyulduğunun tespit edilmesinden sonra mevcut bilgi eksikliklerini gidermek üzere bir araştırma yapmanız gerekmektedir.

✓ Araştırma sorusunun tespit edilmesi

Politika oluşturmak için somut ve özel bir soru tespit etmeniz gerekmektedir.

✓ Gerekli girdilerin belirlenmesi

Araştırma kurum içinde yürütülebileceği gibi dışarıdan hizmet alınarak da yaptırılabilir. Bütçeniz, teknik kapasiteniz ve uzmanlığına göre karar vermeniz gerekmektedir.

✓ Araştırmanın başlatılması

Araştırma önerilerini değerlendirmek için bir kontrol listesinden yararlanabilirsiniz:

- Aktörler
- Konular
- Metodoloji
- Analitik Eksenler
- Kuramsal Çerçeve
- Güvenilirlik

6. Adım. Politika/Proje Faaliyetlerini Cinsiyet Perspektifinden Geliştirme

Araştırmanın tamamlanmasının ardından (veri toplama ve analiz), hedefinize ulaşmanıza yardımcı olacak gerekli kanıta sahip olacaksınız. Cinsiyet perspektifinin sağlanması amacıyla her politika seçeneği için bir **cinsiyet etki değerlendirmesi** (TCED) yapılmalıdır. TCED, bir kamu politikası uygulanmadan önce cinsiyet eşitsizliği bakımından olası neticelerini görmek amacıyla toplumsal sonuçlarını ve etkilerini değerlendirir. Ayrıca erkeklerin

ve kadınların eylemlerden veya duruma bağlı faktörlerden ne kadar farklı etkilendiklerini (veya etkileneceklerini) incelemektedir. Her politika seçeneği tartışılırken TCED'in sonuçları göz önünde bulundurulmalıdır.

Cinsiyet Etki Değerlendirmesi Kontrol Listesi:

- ✓ Bu seçenek kadınlara ve erkeklere nasıl bir fayda getirecek?
- ✓ Bu seçenek kadınlara ve erkeklere nasıl bir maliyet yükleyecek?
- ✓ Kadın ve erkek paydaşlar, maliyetleri, faydaları, kabul edilebilirliği ve uygulanabilirliği açısından bu seçeneği nasıl algılamaktadır?
- ✓ Cinsiyete duyarlı seçeneğin uyarlanamamasının daha kapsamlı sonuçları neler olabilir?

Bu unsurları dikkatle gözden geçirdikten sonra müdahalenizi geliştirebilirsiniz. Bu adımda bir politika veya proje belgesi geliştirmeniz gerekmektedir.

7. Adım. Savunu Yöntemleri - Cinsiyet Önemlidir!

Cinsiyetin anaakımlaştırılmasının önemli bir boyutu da cinsiyet eşitliğine ilişkin argümanların geliştirilmesidir. Karar alıcılar, sınırlı kaynakları cinsiyet eşitliğine tahsis etme konusunda direnç gösterebileceğinden cinsiyetin önemli bir odak noktası olduğu ve cinsiyet eşitliğine yapılacak yatırımın sonuç getireceği konusunda onları ikna etmeniz gerekmektedir.

Proje ve politikalarda cinsiyet yaklaşımının benimsenmesi ve cinsiyet eşitliğinin desteklenmesiyle ilgili farklı argümanlar vardır. Bu argümanlar aşağıdaki altı kategoriden birinin kapsamına girmektedir:

- ✓ Adalet ve eşitlik
- ✓ Güvenilirlik ve hesap verebilirlik
- ✓ Etkinlik ve sürdürülebilirlik
- ✓ Yaşam kalitesi
- ✓ Ortaklıklar
- ✓ Zincirleme tepki

8. Adım. İzleme – Konuya cinsiyet açısından yaklaşın

Cinsiyetin anaakımlaştırılmasının ayrılmaz bir yönü de izlemedir. Bu hedefleri tutturmaya yönelik ilerlemeyi ölçmek üzere alt hedefler belirlemeniz ve göstergeler geliştirmeniz gerekmektedir.

İzlemenin üç yönü arasında şunlar yer alır:

📌 İzleme Seviyeleri:

- ✓ Amaç ve hedeflerin yerine getirilmesine yönelik **ilerlemenin** izlenmesi: çıktılara (faaliyetlerin) ve sonuçlara (etki) ulaşıp ulaşılmadığını takip eden göstergeler geliştirmeniz gerekmektedir.
- ✓ Uygulama **sürecinin** izlenmesi: sürecin cinsiyete duyarlı olup olmadığını izleyen hedef ve göstergeler geliştirmeniz gerekmektedir.

📌 Cinsiyete Duyarlı İzleme Planları:

İzleme planları, ilerlemenin ve uygulama sürecinin izlenmesi açısından esastır; dolayısıyla bu planları geliştirmeli ve müdahalenizin taslağına dahil etmelisiniz.

- ✓ İzlemeden kim sorumlu?
- ✓ Diğer paydaşlar izleme sürecine nasıl katılacak?
- ✓ İzleme ne zaman gerçekleştirilecek?
- ✓ Gözlemleri kaydetmek ve ilerlemeyi gözden geçirmek için hangi araçlar kullanılacak?

📌 Cinsiyete Duyarlı Hedef ve Göstergeler:

Hedefler **amaçlarınızı** somut hale getirir. Somut **hedefler** aynı zamanda somut kaynakları yönlendirme ihtimalini de arttıracaktır. Hedefleriniz ilerleyici fakat gerçekçi; süre sınırlı ve ölçülebilir olmalıdır. Aynı zamanda cinsiyete duyarlı olmalıdır: hedefler bir politika alanı kapsamındaki kadınların ve erkeklerin ihtiyaçlarını dikkate almalıdır.

Hedeflere ulaşma konusundaki ilerleme, **göstergeler** yardımıyla izlenir. Etkili göstergeler zaman içinde karşılaştırılabilir olmalıdır; diğer ülkelerle/bölgelerle/kitlelerle karşılaştırılabilir; ölçülebilir; kesin, seçimli ve temsili olmalıdır.

Cinsiyetin anaakımlaştırıldığı politika ve projelerde tüm göstergeler, mümkün olan her durumda cinsiyete göre ayrıştırılmalıdır.

(Nicel ve nitel) göstergeler geliştirmek için şunları yapmanız gerekmektedir:

- ✓ Doğru soruları sorun.
- ✓ Soruyu cevaplamak için gerekli bilgileri belirleyin.
- ✓ Söz konusu bilgilerin kaynağını tespit edin.

Bu projeyi kapsadığı süre boyunca Cumhuriyet
İnstitüsü'ne aittir.

CİNSİYETİN ANAAKIMLAŞTIRILMASI REHBERİ

9. Adım. Değerlendirme - Nasıl/Neler Yaptık ve Neler Oldu?

İzlemenin ardından ne izlediğinizi değerlendirmeniz gerekmektedir. Girişiminizden öğrendiğiniz iyi uygulamaların ve alınan derslerin tespit edilmesi ve gelecekte girişimlerin iyileştirilmesi açısından değerlendirme şarttır. Ayrıca kullanılan kaynaklara ilişkin **hesap verebilirlik** açısından da değerlendirme önemlidir. Değerlendirme üç düzeyde yapılabilir:

- ✓ Çıktıların değerlendirilmesi (Hedeflere ulaşıldı mı?).
- ✓ Sonuçların değerlendirilmesi (Amaca ne ölçüde ulaşıldı?).
- ✓ Sürecin değerlendirilmesi (çıktı ve sonuçlara nasıl ulaşıldı).

Cinsiyetin politika oluşturma sürecine yerleştirilmesi tamamlandıktan sonra, cinsiyet konuları politika gündeminde tutulmalıdır. Cinsiyet rolleri ve ilişkileri anaakım politika gündeminden ayrı tutulduğunda, bu rol ve ilişkileri dönüştürme hedefine ulaşmak çok zor olacaktır. Dolayısıyla değerlendirmeden sonra geri bildirimde bulunulmalı ve gelecekteki politika oluşturma girişimleri için takip yapılmalıdır.

10. Adım. Hedefe Ulaşıldı - Şimdi İletişim Kurun

Cinsiyetin anaakımlaştırılmasının son adımı iletişimdir. Paydaşlarla iletişim, projenin veya politikanızın başarısını etkileyeceği için sürecin tüm aşamalarında gereklidir.

Aşağıdaki gruplar arasındaki bilgi açığını kapatmaya yardımcı olmak için etkili iletişim stratejileri tasarlanmalı ve uygulanmalıdır:

- ✓ Üst düzey politika belirleyiciler ve karar alıcılar
- ✓ Diğer politika belirleyiciler
- ✓ Sivil toplum grupları
- ✓ Bağışçılar ve kalkınma ortakları

İletişim açığını kapatmak için birkaç strateji mevcuttur:

- ✓ Cinsiyet hakkında bir yıllık raporun hazırlanması
- ✓ Elektronik medyanın kullanılması
- ✓ Cinsiyet Politikası Kaynak Merkezinin oluşturulması

İletişim stratejileri tasarlamak için bir cinsiyet perspektifinin kullanılması özellikle önem taşır: iletişim stratejilerinde, kadınlar ve erkeklerin farklı mesajlara nasıl yanıt verdiği vurgulanmalıdır.

Bu projeyi kapsadığı Türkiye Cumhuriyeti sınırlarında gerçekleştirilmiştir.

CİNSİYETİN ANAAKIMLAŞTIRILMASI REHBERİ

Cinsiyet perspektifinden bakıldığında, kadınları koruyan yasal olarak uygulanabilir bakım politikaları bulunmamaktadır. Bu durum nihai olarak Bakım Kanununun (19353 Sayılı Kanun) kabul edilmesiyle neticelenmiştir.

5. Adım. Kapsamı Daraltma - Araştırma ve Analiz

Araştırma, var olan bilgi eksikliklerinin giderilmesi için cinsiyetin anaakımlaştırılmasının gerekli olduğunu tespit eden çeşitli STK'lar ve akademik çevre tarafından yapılmıştır. Bu araştırma ülkedeki demografik değişimi göstermiştir: yaşlı kişilerin sayısında artış ve işgücü piyasasına katılmak için çaba gösteren çok sayıda kadın. Bakıma muhtaç kişilerin tamamlayıcı şekilde dahil edilmesi ve işgücü piyasasına daha fazla kadının katılmasının desteklenmesi yoluyla bu konuları ele almak üzere önerilerde bulunulmuştur.

6. Adım. Politika/Proje Müdahalelerini Cinsiyet Perspektifinden Geliştirme:

Bakım Yasası, Bakım Sistemi Programının kurumsal yapısını oluşturmuştur. Bu çerçevede, farklı devlet organlarından oluşan bir Ulusal Bakım Kurulu oluşturulmuştur. Kurula bağlı olarak tüm sistemin koordine edilmesi ve eklemlenmesinden sorumlu olan Ulusal Bakım Sekreterliği de mevcuttur. Danışma organı olarak (sivil toplum, uzmanlaşmış akademik çevre ve bakım hizmetleri sunan özel kişilerden oluşan) bir Bakım Danışma Komitesi oluşturulmuştur. 2015 yılı boyunca 2016 - 2020 Ulusal Bakım Planı hazırlanmıştır.

7. Adım. Savunu Yöntemleri - Cinsiyet Önemlidir!

Ortaya koyulan başlıca argümanlar şunlardır: adalet, eşitlik ve yaşam kalitesi.

8. Adım. İzleme: Konuya cinsiyet açısından yaklaşma

Ulusal Bakım Planı, Cinsiyete Duyarlı İzleme Planıyla izlenmiştir. 'Bakıma Muhtaçlık Ölçeği' uygulaması yoluyla bakım ihtiyaçları tespit edilerek ve nitelendirilerek izleme gerçekleştirilmiştir.

9. Adım. Değerlendirme - Nasıl/Neler Yaptık ve Neler Oldu?

Bakım herkesin günlük hayatının bir parçası olduğu için, Bakım Sistemi, koşullarına bakılmaksızın kademeli olarak herkese erişim ve adil kalite standartları sunan evrensel bir politika olmayı amaçlamaktadır. Bakım Portalı, Ulusal Bakım Kayıt Sistemi, eğitim ağı ve düzenleyici mekanizmalar gibi farklı araçlar vasıtasıyla Bakım Sistemi 4 yıl içinde 80.000'in üzerinde aileye ulaşmıştır.

10. Adım. Hedefe Ulaşıldı - Şimdi İletişim Kurun

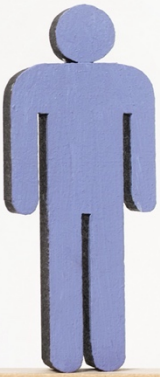
Politikanın yayılması, tamamen bakım hakkının desteklenmesine ve bakım konusunda nüfusun kültürel değişimine bağlıdır. Bu durum, ülke içinde ve dışında insanların eşitlikçi bir şekilde sistemi paylaşmasına izin veren bir kültürel değişime yol açmıştır. 'Birlikte daha iyi bakarız' ve 'Bakımı paylaşmak bizi eşitliğe daha da yaklaştırır' gibi sloganlar iletişim hamlesinin temelini güçlendirmiştir.

ÖZET

Rehber kapsamında kilit öneme sahip mesajlar şunlardır:

- Politika geliştirme süreçlerinin her aşamasında cinsiyetle ilgili sorular sorun!
- Yazdıklarınızda ve düşündüklerinizde cinsiyet ayrımcı dil kullanımından ve cinsiyet kalıp yargılarından kaçınınız!

Cinsiyetin anaakımlaştırılması kalıcıdır. Bu konu yalnızca dünya genelinde bir taahhüt olmakla kalmayıp aynı zamanda kaçınılmazdır. Sürekli değişen iş dünyasının zorluklarına karşı koyarken hiç kimsenin arkada kalmamasını sağlamanın en önemli yollardan biri, cinsiyet eşitliğinin politikalara yerleştirilmesidir.

KAYNAKÇA

- Cinsiyetin Anaakımlaştırılması Nedir? | EIGE (europa.eu)
- Cinsiyet Analizi | EIGE (europa.eu)
- Cinsiyet Analizi Çerçevesi Rehberi (ndi.org)
 - Harvard Analiz Çerçevesi (Sayfa 32)
 - İnsan Odaklı Planlama (Sayfa 43)
 - Moser Çerçevesi (Sayfa 55)
 - Cinsiyet Analizi Matrisi (GAM) (Sayfa 68)
 - Kapasite ve Kırılabilirlik Analizi Çerçevesi (Sayfa 78)
 - Kadınların Güçlenmesi (Longwe) Çerçevesi (Sayfa 92)
 - Sosyal İlişkiler Yaklaşımı (Sayfa 102)
- Cinsiyet etki değerlendirmesi | EIGE (europa.eu)
- Cinsiyete duyarlı iletişim kılavuzu | Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (europa.eu)
- Cinsiyete duyarlı bütçeleme | Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (europa.eu)
- Cinsiyet değerlendirme aracı - English.pdf (ippf.org)

Bu yayın Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. Bu yayının içeriğinden yalnızca WEglobal A.ř. liderliğindeki WEglobal İtalya, Archidata Srl ve Federation of Trentina Cooperatives (FTC) konsorsiyumu sorumludur ve Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

**CİNSİYET EŞİTLİĞİ ODAĞINDA
GELECEĞİN İNSANA YAKIŞIR İŞLERİ
YAKLAŞIMININ DESTEKLENMESİ İÇİN
TEKNİK YARDIM PROJESİ**

0(312) 212 11 14

info@gelis.org

Örnek Mah. Örnek Cad.
No:6/1 Örnek/Ankara